

Друга фаза пов'язана зі структурною перебудовою економіки на базі нової технології виробництва й збігається із домінуванням певного технологічного укладу. Швидкість дозрівання певного ТУ залежить від сприятливих технологічних та соціально-економічних умов середовища. Якщо існує хоч і незначний, але стійкий, незалежний від цін попит на новий метод, процес, продукт, то розвиток елементів нового технологічного укладу прискорюється.

Третя фаза починається «зрілістю» життєвого циклу ТУ й закінчується поступовим затуханням і відмиранням застарілого технологічного укладу.

Технологічний уклад має складну внутрішню структуру, ядром якої є сукупність базисних (радикальних) технологій. Як уже зазначалось, це принципово нові технології, що створені на базі раніше не відомих законів і закономірностей, винаходів, відкриттів, які докорінно змінюють зміст різних видів діяльності в суспільстві.

За визначенням Г. Менша, базисні технології – це подія, коли «вперше організується регулярне виробництво чи вперше створюється організований ринок відкритого матеріалу, процесу або вперше розробленого технічного виробу» [9].

Висновки. Розвиток технологій – основна рушійна сила прогресу. Нова технологія виникає не одна, а у зв'язі з іншими технологіями, що взаємодоповнюють одна одну. Нова модель економічного зростання, яка ґрунтується на інноваційному типі розвитку, передбачає зміну самого поняття науково-технічного прогресу і науково-технічного розвитку. Сьогодні, наприклад, пріоритетами інноваційної складової розвитку є інтелектуалізація виробничої діяльності, екологічність, використання високих технологій то-

що. Ця модель потребує нової державної інноваційної політики ефективного стимулювання інновацій, розвитку наукоємних галузей та скорочення виробництв, що експлуатують природні ресурси.

Література

1. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения / Н. Д. Кондратьев. – М. : Экономика, 2002. – С. 320–321.
2. Там само, с. 282–283.
3. Аукуционек С. П. О теориях неравномерности технического прогресса / С. П. Аукуционек // Экономика и математические методы. – 1986. – Т. XXII. вып. 5. – С. 806.
4. Кондратьев Н. Д. Проблемы экономической динамики / Н. Д. Кондратьев ; редкол. Л. И. Абалкин (отв. ред) и др. – М. : Экономика, 1989. – 526 с.
5. Идеи Н. Д. Кондратьева и динамика общества на рубеже третьего тысячелетия : Материалы ко II Международному кондратьевскому конгрессу. – М., 1995. – 208 с.
6. Шумпетер Й. Теория экономического развития: Исследования предпринимательской прибили, капитала, кредита и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.
7. Длинные волны: Научно-технический прогресс и социально-экономическое развитие / [С. Ю. Глазьев, Г. И. Микорин, П. Н. Тесля и др.]. – Новосибирск, 1991. – 358 с.
8. Основи інноваційного менеджменту / За ред. О. П. М'якушева. – Харків, 2003.
9. Mensh G. Stalemate Technology: Innovation Overcome the Depression. – Cambridge, Massp., 1979.
10. Меньшиков С. М. Длинные волны в экономике. Когда общество меняет кожу / С. М. Меньшиков, Л. А. Клименко. – М., 1989.
11. Циклы в современной экономике / К. В. Рудий. – М. : Новое знание, 2004. – 109 с.

Стаття надійшла до редакції 15 грудня 2010 року

О. А. Оливко,
аспірант кафедри менеджменту
Тернопільського національного економічного університету

УДК 331.556.4

ДИНАМІКА РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В ДОКРИЗОВИЙ ПЕРІОД У КРАЇНАХ ЄС

У статті досліджено рівень безробіття в докризовий період у країнах Європейського Союзу. Проаналізовано наукові результати та окреслено наукові завдання подальших досліджень.

Ключові слова: безробіття, зайнятість, Європейський Союз, міжнародний ринок праці.

О. А. Оливко

ДИНАМИКА УРОВНЯ БЕЗРАБОТИЦЫ В ДОКРИЗИСНЫЙ ПЕРИОД В СТРАНАХ ЕС

Исследован уровень безработицы в докризисный период в странах Европейского Союза. Проанализированы научные результаты и намечены научные задачи дальнейших исследований.

Ключевые слова: безработица, занятость, Европейский Союз, международный рынок труда.

O. A Olyvko

THE DYNAMICS OF UNEMPLOYMENT LEVEL IN THE PRE-CRISIS PERIOD IN EU COUNTRIES

The level of unemployment in the pre-crisis period in the European Union was analyzed. The scientific results and scientific tasks for further research were outlined.

Key words: unemployment, employment, European Union, international labor market.

Постановка проблеми. Досвід минулих десятиріч свідчить про те, що безробіттю притаманний постійний характер. Існує велике застійне безробіття, яке не зменшується навіть в умовах значного прискорення економічного розвитку, а в часи кризи набуває катастрофічних масштабів. Безробіття стало основним чинником дестабілізації соціально-економічного стану багатьох країн світу. Воно набуло стійких форм та хронічного характеру, вразило широкі верстви населення.

В економіці ринкового типу з ряду причин неминучим є довготривале безробіття, що ставить перед державою чимало складних проблем. Її обов'язком стає регулювання

ринку праці з метою підтримки зайнятості, скорочення вимушеного безробіття, матеріальне забезпечення безробітних [3, с. 34].

Безробіття спричинює негативні економічні, соціальні та психологічні наслідки. Воно потенційно скорочує виробництво ВВП, призводить до втрати доходу населення, викликає необхідність пошуку альтернативної матеріальної підтримки. Соціальною похідною скорочення зайнятості є поглиблення нерівності в суспільстві.

Проблема безробіття є предметом ретельної уваги з боку держави. Остання задля подолання цієї проблеми повинна розвивати економічну діяльність за двома основ-

ними напрямками: 1) регулювання рівня та тривалості безробіття; 2) соціальний захист постраждалих від нього людей.

Завданням держави в рамках першого напрямку є створення реального безробіття в природне за рівнем і тривалістю. Як зазначає С. П. Калініна, «природне безробіття визначається конструкцією сучасного ринку праці та регулюється її механізмом. У сучасному ринковому господарстві зайнятість стає повною й ефективною лише тоді, коли рівень безробіття наближається до природної норми, яка ніколи не може дорівнювати нулю» [3, с. 47].

За оцінками МОП, глобальній економічній та соціальній кризі передувало посилення диспропорцій, спричинених глобалізаційними процесами, зокрема, збільшення нерівності доходів усередині країн. Сприяла кризі також і домінуюча стратегічна концепція державного регулювання, що переоцінювала здатність ринків до саморегулювання, применшувала роль держави, знецінювала гідність праці, дбайливе ставлення до довкілля, надання товарів та послуг для суспільного споживання й соціального захисту.

Глобальний економічний спад викликав глибоку і широкомасштабну кризу стосовно робочих місць, що призводить до соціальної рецесії. Зокрема стурбованість МОП викликають такі факти:

- мільйони жінок і чоловіків втратили роботу; кількість банкрутств компаній, особливо невеликих, зростає в геометричній прогресії;
- за прогнозами, ріст безробіття продовжуватиметься щонайменше до кінця 2010 року;
- триває зростання масштабів бідності й неформальної зайнятості;
- відбувається ослаблення середнього класу;
- досвід криз минулих років свідчить, що після відновлення економічного зростання зайнятість досягає докризового рівня із затримкою в середньому на 4–5 років, водночас, ще до кризи у світі відчувався дефіцит робочих місць для гідної праці;
- тривала криза у сфері зайнятості спричинює значні ризики для соціальної та політичної стабільності країн;
- нестача робочих місць відчутно підвищує потребу в соціальному захисті населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ситуація на світовому ринку ресурсів є доволі напруженою. За таких умов потрібен поглиблений аналіз впливу глобалізації на функціонування та розвиток ринку праці.

Проблеми розгортання світових міграційних процесів викликали значний інтерес багатьох учених. П. Кругман, П. Стокер, Дж. Саймон, В. Кларк, В. Хьюго, М. Тодаро, К. Макконнелл, О. Тоффлер у своїх працях досліджували проблеми управління міграційними потоками.

Окремі соціально-економічні аспекти міграційних процесів проаналізовано українськими вченими, серед яких: В. Будкін, О. Грیشнова, М. Долішній, Ф. Заставний, Б. Лановик, Е. Лібанова, О. Малиновський, І. Ольшевський, Т. Петрова, О. Позняк, А. Поручник, М. Романюк, А. Румянцев, В. Савчук, С. Сіденко, А. Філіпенко та ін.

Водночас, аналіз вітчизняної і зарубіжної наукової літератури дає підстави стверджувати, що досі недостатньо висвітлені особливості та тенденції розвитку процесів міжнародної міграції людських ресурсів, зокрема висококваліфікованих фахівців, в умовах глобалізації. Потребує досконалого вивчення також вплив міграції на розвиток економіки країн в умовах становлення постіндустріального суспільства.

Метою статті є дослідження динаміки рівня безробіття в докризовий період у країнах Європейського Союзу.

Основні результати дослідження. Серед факторів, що спричинюють кризу, основними є неефективне уп-

равління й неадекватне регулювання ринків багатьох розвинутих країн. Проте наслідки кризи найбільш важкі для країн, що розвиваються, і особливо тих, що мають найменший обсяг ресурсів для пом'якшення впливу кризи на незахищені верстви населення. Потоки інвестицій різко зменшуються, обсяг торгівлі падає, грошові перекази скорочуються. Це призводить до погіршення стану платіжного балансу, відтоку капіталу валютних резервів, поновлення труднощів у обслуговуванні зовнішнього боргу, знецінювання національних валют, зменшення обсягу ВВП країн, що розвиваються.

Для того щоб характеристика кризових явищ на сучасному ринку праці Європи була повною, необхідно розглянути динаміку середнього рівня безробіття в ЄС у 2000–2009 рр. (рис. 1).

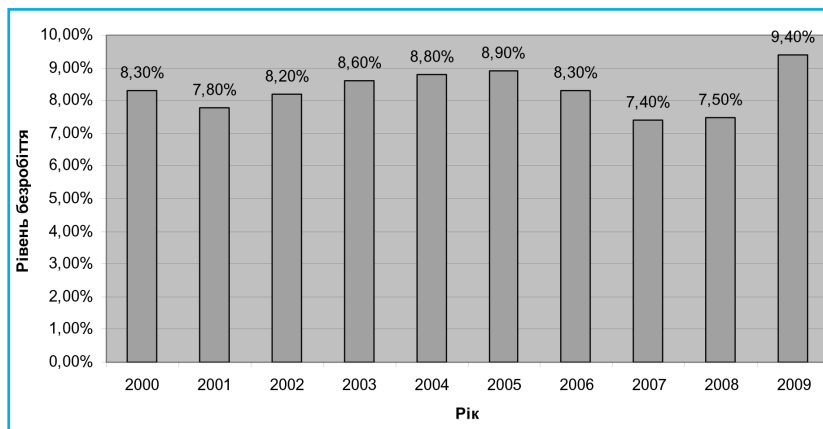

Рис. 1. Динаміка середнього рівня безробіття в ЄС за 2000–2009 рр., %

Джерело: [7]

Як свідчать дані статистичного відомства Євросоюзу Eurostat, представлені на рис. 1, від 2001-го до 2005 р. спостерігалось збільшення рівня безробіття – від 7,8% до 8,9%. З 2005-го до 2007 р., навпаки, відмічалось зменшення цього показника – від 8,9% до 7,4%, що стало можливим унаслідок економічного зростання країн – членів ЄС.

Але, згідно з оприлюдненими в липні 2008 року даними, в євросоні знову значно зріс рівень безробіття, що є ознакою уповільнення економічного зростання. За даними Eurostat, у 2008 р. рівень безробіття в євросоні склав 7,5%, і протягом 2009 р. зберігалась тенденція до зростання цього показника до рекордного за останні 10 років рівня – 9,4%.

Динаміка середнього рівня безробіття в ЄС у період 2000–2007 рр. у країнах – членах ЄС наведена в табл. 1.

Як свідчать дані табл. 1, у докризовий період серед країн – членів ЄС найвищий рівень безробіття був притаманний таким країнам, як Греція (від 11,2% у 2000 р. до 8,3% у 2007 р.), Іспанія (11,1% у 2000 р. – 8,3% у 2007 р.) та Німеччина (у якій відбулося зростання рівня безробіття від 7,5% у 2000 р. до 10,7% у 2005 р., а потім незначне зменшення до 8,4% у 2007 р. – це найвищий середній рівень безробіття в зоні євро у 2007 р.).

Найнижчий рівень безробіття в докризовому 2007 році спостерігався у Нідерландах (3,2%), на Кіпрі (3,9%) та в Люксембурзі (4,1%).

Середній рівень безробіття серед країн, які належать до ЄС-27, у 2007 р. дорівнював 7,1%, що було свідченням покращення ситуації на ринку праці Європи порівняно із відносним піком зростання рівня безробіття у 2003-му і 2004 рр., коли цей показник сягнув 9,0%. Рівень безробіття у 2007 р. був на 1,1% меншим, ніж у 2006 р., і така різниця між показниками є найбільшою за період від 2000 р.

У докризовому 2007 р. рівень безробіття у більшості країн Європи мав найнижчий показник за останні п'ять років. Виняток становлять лише Ірландія та Португалія, де він незначно збільшився порівняно з 2006 р. При цьому за досліджуваний період середній рівень безробіття в євро-

Динаміка середнього рівня безробіття в ЄС за 2000-2007 рр.
у розрізі країн – членів ЄС, %

Таблиця 1

Країна	Рік							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Бельгія	6,9	6,6	7,5	8,2	8,4	8,5	8,3	7,5
Німеччина	7,5	7,6	8,4	9,3	9,8	10,7	9,8	8,4
Греція	11,2	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3
Іспанія	11,1	10,3	11,1	11,1	10,6	9,2	8,5	8,3
Франція	9,0	8,3	8,6	9,0	9,3	9,2	9,2	8,3
Ірландія	4,3	4,0	4,5	4,7	4,5	4,4	4,5	4,6
Італія	10,1	9,1	8,6	8,5	8,1	7,7	6,8	6,1
Люксембург	2,2	1,9	2,6	3,8	5,0	4,6	4,6	4,1
Нідерланди	2,8	2,2	2,8	3,7	4,6	4,7	3,9	3,2
Австрія	3,6	3,6	4,2	4,3	4,8	5,2	4,8	4,4
Португалія	4,0	4,1	5,1	6,4	6,7	7,7	7,8	8,1
Фінляндія	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8	8,4	7,7	6,9
Словенія	6,7	6,2	6,3	6,7	6,3	6,5	6,0	4,9
Мальта	6,7	7,6	7,5	7,6	7,4	7,2	7,1	6,4
Кіпр	4,9	3,8	3,6	4,1	4,7	5,3	4,6	3,9
Євросона	8,3	7,8	8,2	8,6	8,8	8,9	8,3	7,4
ЄС-27	8,7	8,5	8,9	9,0	9,0	8,9	8,2	7,1

Джерело: [7]

зони у 2000–2004 рр. був нижчим, ніж серед країн членів ЄС-27, у 2005 р. цей показник став дорівнювати 8,9% (як у ЄС-27, так і в євросоні), а з 2006 р. показники рівня безробіття в євросоні перевищують аналогічні показники в зоні ЄС-27 (на 0,1% – у 2006 р. і на 0,3% – у 2007 р.). Це

Рівень безробіття у віковому розрізі серед країн ЄС у 2007 р., %

Таблиця 2

Країна	Населення молодше 25 років	Населення старше 25 років
ЄС-27	15,3	6,1
Євросона	14,8	6,5
Бельгія	18,8	6,3
Болгарія	15,1	6,1
Чеська Республіка	10,7	4,8
Данія	7,9	3,1
Німеччина	11,1	8,0
Естонія	10,0	4,0
Ірландія	9,1	3,8
Греція	22,9	7,1
Іспанія	18,2	7,0
Франція	19,4	7,0
Італія	20,3	4,9
Кіпр	10,0	3,3
Латвія	10,7	5,3
Литва	8,2	3,9
Люксембург	15,3	3,3
Угорщина	18,0	6,5
Мальта	13,8	4,7
Нідерланди	5,9	2,6
Австрія	8,7	3,7
Польща	21,7	8,1
Португалія	16,6	7,2
Румунія	20,1	4,9
Словенія	10,1	4,2
Словацька	20,3	10,0
Фінляндія	16,5	5,4
Швеція	19,1	4,3
Велика Британія	14,3	3,6

Джерело: [7]

пов'язано із відкриттям кордонів країн Старої Європи для робочої сили з менш розвинутих країн, які приєдналися до ЄС у 2005 р., що посилює кризові явища на ринку праці Європи.

Показники рівня безробіття за віковим критерієм серед країн Європи за 2007 р. наведені у табл. 2.

За даними табл. 2, рівень безробіття серед молоді у всіх країнах ЄС перевищує рівень безробіття серед решти населення. Проблема молодіжного безробіття особливо загострилася під час кризи.

Найвищий рівень безробіття серед молодих людей зафіксований у Греції (22,9%),

Польщі (21,7%), Італії (20,3%), Словаччині (20,3%), Румунії (20,1%), економіка яких була нестабільною ще до кризи. Найнижчим цей показник виявився в Нідерландах (5,9%), Данії (7,9%), Литві (8,2%) та Австрії (8,7%).

Висновки. Необхідність забезпечення високого рівня зайнятості, а отже, боротьби з безробіттям, зафіксована в ряді міжнародних документів. Наприклад, Статут ООН визначає повну зайнятість як одну із важливих цілей урядів країн – членів ООН. Вирішення проблеми безробіття передбачає проведення макроекономічної та міжнародної політики, яка сприяє економічному зростанню.

Дослідження зарубіжного досвіду у сфері регулювання зайнятості потрібні для того, щоб Україна була спроможна розв'язувати проблеми, які виникають на її ринку праці, з мінімальними витратами і в максимально короткий термін.

У цілому до кризи економіка Європи демонструвала стабільне економічне зростання. За останнє десятиріччя в ряді країн Центральної та Східної Європи спостерігалися доволі високі темпи зростання, завдяки чому рівень життя їх населення почав наближуватися до рівня життя у країнах Західної Європи. Однак криза, яка вибухнула навесні 2008 року, завдала найбільш великої шкоди саме цим країнам – і призупинила процес зближення показників рівня життя в Європі, який розпочався раніше.

Література

1. Вавришук Н. Г. Імміграція у країни Європи: роль економічних чинників / Н. Г. Вавришук // Наукові записки НаУКМА. – 2005. – Том 44. – Ек. науки. – К. : КМА, 2005. – С. 31–35.
2. Макогон Ю. В. Международная экономика : учебн. пособ. / Ю. В. Макогон, В. С. Миронов, Н. А. Бударина. – Донецк : ДонНУ, 2005. – 328 с.
3. Калініна С. П. Ринок праці і зайнятість: теоретико-методологічний аспект / С. П. Калініна ; Донецький національний ун-т. – Донецьк : ДНУ, 2005. – 227 с.
4. Леонтій Н. Г. Порівняльний аналіз міграційних потоків країн – членів ЄС / Н. Г. Леонтій // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного інституту : зб. наук. праць. – Чернівці, 2004. – Вип. 5. Ек. науки. – С. 242–250.
5. Ольшевська І. П. Європейські регіональні механізми регулювання міжнародної трудової міграції / І. П. Ольшевська // Європейський Союз та Україна : мат-ли Міжн. наук.-практ. конф. – К. : КНЕУ, 2004. – С. 159–165.
6. Штуль І. П. Посилення процесів міжнародної міграції в умовах глобалізації / І. П. Штуль // Зб. наук. пр. Вип. 37 ; відп. ред. В. Є. Новицький. – К. : ІСЕМВ, 2003. – С. 231–238.
7. Офіційний сайт статистичного відомства Євросоюзу Eurostat. – <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Стаття надійшла до редакції 13 грудня 2010 року